ธรรมบทอรรถกถา

เรื่องสั้น ๆ ๔๐ เรื่อง จากธรรมบทอรรถกถา

๑. เรื่องภิกษุอัสสชิและปุนัพพสุกะ
๒. เรื่องพระฉันนเถระ
๓. เรื่องพระลกุณฏกภัททิยเถระ

ศึกษา ๖ หัวข้อ :
เรื่องย่อ อภิธาน สาระในเรื่อง
อัตถโยชนา อ่าน-สวด-พูดบาลี และฝึกทำปัญหา

พระอาจารย์ผู้สอน :
พระมหาประนอม ธมฺมาลงฺกาโร

เรื่องภิกษุอัสสชิและปุนัพพสุกะ

[จาก ธมฺมปทฏฺฐกถา (จตุตฺโถ ภาโค) ปณฺฑิตวคฺควณฺณนา]

เรื่องย่อ อภิธาน สาระในเรื่อง อัตถโยชนา อ่าน-สวด-พูดบาลี ฝึกทำปัญหา

พระอาจารย์ผู้สอน : พระมหาประนอม ธมฺมาลงฺกาโร

วิธีสอนธรรมบท

ขั้นตอน	กิจกรรม	สาระสำคัญของกิจกรรม	
บทนำ	**๑. เรื่องย่อ**	สรรสาระ / ตัวละครมีใคร – ทำอะไร – ที่ไหน - เมื่อไร	
เนื้อหา	**๒. อภิธาน**	คำศัพท์ / พจนานุกรม / (ท่องจำ-บริกรรม)	**ติดปาก วาจุคฺคต**
	๓. สาระในเรื่อง	สาระในเรื่อง คาถา และอรรถกถา	**ติดตา อุคฺคหิต**
	๔. อัตถโยชนา	การแปลโดยพยัญชนะ - อรรถ	
	๕. อ่าน-สวด-พูด บาลี	เน้นการออกเสียงถูกอักขระ สำเนียง - ทำนอง	**ติดใจ มนสา ววตฺถิต**
บทสรุป	**๖. ฝึกทำปัญหา**	ปัญหาเก่า (บาลีสนามหลวง) - ปัญหาใหม่ (แบบฝึกหัด)	

เรื่องภิกษุอัสสชิและปุนัพพสุกะ

๑. เรื่องย่อ

ภิกษุอัสสชิ + ภิกษุปุนัพพสุกะ

เป็นสัทธิวิหาริกของพระอัครสาวก / เป็นอลัชชี, ปาปภิกษุ / มีภิกษุบริวาร ๕๐๐ / พากันทำอนาจารหลายอย่าง เช่น ปลูกต้นไม้กระถางเองบ้าง ใช้เขาให้ปลูกบ้าง / ทำให้ภิกษุผู้มีศีลอยู่วัดนั้นไม่ได้

พระศาสดา

ประทับอยู่ ณ วัดพระเชตวัน ทรงสดับข่าวว่า ภิกษุอัสสชิและภิกษุปุนัพพสุกะ ทำอนาจาร / รับสั่งให้พระอัครสาวกมาเฝ้าแล้วทรงใช้ให้ท่านทั้งสองไปกล่าวสอน พร่ำสอนภิกษุเหล่านั้นและบริวารอีก ๕๐๐ รูป

พระอัครสาวกทั้งสอง

พระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ เป็นอุปัชฌาย์/อาจารย์ของภิกษุอัสสชิและภิกษุปุนัพพสุกะ / ไปโอวาท พร่ำสอนภิกษุทั้งสองรูปพร้อมบริวารอีก ๕๐๐ ตามที่พระศาสดาตรัสบอก

ตัวละคร (บุคคลต่าง ๆ ในเรื่อง)

พระภิกษุอัสสชิและพระภิกษุปุนัพพสุกะ / พระศาสดา / พระอัครสาวกทั้งสอง

เรื่องย่อ

เมื่อพระศาสดาประทับอยู่ที่วัดพระเชตวัน เทศนาได้เกิดขึ้น ณ ชนบทกิฏาคีรี พระอัสสชิและพระปุนัพพสุกะ ซึ่งเป็นสัทธิหาริกของพระอัครสาวก พร้อมกับภิกษุบริวารตนอีก ๕๐๐ รูป ได้พากันทำอนาจารหลายอย่าง ทำให้พระมีศีลอยู่ในวัดนั้นไม่ได้

พระศาสดาทรงทราบเรื่องนั้น จึงตรัสเรียกพระอัครสาวกทั้งสองมาเฝ้าแล้วตรัสว่า “พวกเธอจงไปทำปัพพาชนียกรรมแก่ภิกษุเหล่านั้น จงกล่าวสอน พร่ำสอนภิกษุเหล่านั้น, ธรรมดาว่าผู้กล่าวสอน พร่ำสอน ไม่เป็นที่รักของผู้มิใช่บัณฑิต, แต่เป็นที่รักของบัณฑิตทั้งหลาย”หลังจากพระอัครสาวกไปกล่าวสอน พร่ำสอน ภิกษุเหล่านั้นแล้ว บางพวกรับฟัง

บุคคล	บทบาท
ภิกษุอัสสชิและภิกษุปุนัพพสุกะ	ภิกษุทั้ง ๒ รูป เป็นสัทธิวิหารของพระอัครสาวก ทำอนาจารหลายอย่าง เป็นต้นว่า ปลูกต้นไม้กระถางเองบ้าง ใช้ให้เขาปลูกบ้าง ทำกรรมแห่งภิกษุผู้ประทุษร้ายตระกูล เลี้ยงชีพด้วยปัจจัยอันเกิดแต่กรรมนั้น ได้ทำอาวาสนั้นมิให้เป็นที่อยู่แห่งพวกภิกษุมีศีล
พระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ	พระศาสดาทรงสดับข่าวเรื่องภิกษุของพระสาวกทั้งสองแล้ว ฝ่ายสารีบุตรและโมคคัลลานะ ไปที่กิฏาคีรีนั้น ว่ากล่าวสั่งสอนภิกษุเหล่านั้นแล้ว ในภิกษุเหล่านั้น บางพวกก็รับโอวาท ตั้งใจประพฤติปฏิบัติ บางพวกก็สึกไป บางพวกต้องปัพพาชนียกรรม
พระศาสดา	พระศาสดาทรงสดับข่าวภิกษุอลัชชีนั้นแล้ว ตรัสว่า “สารีบุตรและโมคคัลลานะ เธอพากันไปเถิด ในภิกษุเหล่านั้น เหล่าใดไม่เชื่อฟังคำของเธอ จงทำปัพพาชนียกรรมแก่ภิกษุเหล่านั้น ส่วนเหล่าใดเชื่อฟังคำ จงว่ากล่าวพร่ำสอนภิกษุเหล่านั้น ธรรมดาว่าผู้กล่าวสอน ย่อมไม่เป็นที่รักของผู้ที่ไม่ใช่บัณฑิตเท่านั้น แต่เป็นที่รักที่ชอบใจของบัณฑิตทั้งหลาย” พระศาสดาตรัสว่า “ผู้ใดพึงว่ากล่าว พึงสั่งสอน และพึงห้ามจากธรรมของอสัตบุรุษ ผู้นั้นแล ย่อมเป็นที่รักของสัตบุรุษทั้งหลาย ไม่เป็นที่รักของพวกอสัตบุรุษ”

๒. อภิธาน

[คำศัพท์-พจนานุกรม, ท่องจำ-บริกรรม)]

ศัพท์นาม (สุทธนาม สัพพนาม สมาสนาม ตัทธิตนาม กิตนาม และนิบาต)

นาม	คำแปล	นาม	คำแปล
อสฺสชิปุนพฺพสุก-วตฺถุ	อ.เรื่องแห่งภิกษุชื่อว่าอัสสชิและภิกษุชื่อว่าปุนัพพสุกะ	ปาปภิกฺขู	[เป็น]ภิกษุผู้ลามก
อิมํ	นี้	ปาปเกหิ	ผู้ลามก
ธมฺมเทสนํ	ซึ่งพระธรรมเทศนา	อตฺตโน	ของตน
สตฺถา	อ.พระศาสดา	ปริวาเรหิ	ผู้เป็นบริวาร
เชตวเน	ในพระวิหารชื่อว่าเชตวัน	ปญฺจหิ	๕
วิหรนฺโต	เมื่อประทับอยู่	ภิกฺขุสเตหิ	ด้วยร้อยแห่งภิกษุ ท.
อสฺสชิปุนพฺพสุเก	ซึ่งภิกษุชื่อว่าอัสสชิและภิกษุชื่อว่าปุนัพพสุกะ ท.	สทฺธึ	กับ
อารพฺภ	ทรงปรารภ, ปรารภแล้ว	วิหรนฺตา	อยู่อยู่
เทสนา	อ.เทศนา	มาลาวจฺฉํ	ซึ่งไม้ดอกและพุ่มดอกไม้
ปน	ก็, ถึงอย่างนั้น, ส่วนว่า	อปิ	แม้, บ้าง
กิฏาคิริสฺมึ	ในชนบทชื่อว่ากิฏาคีรี	-อิติอาทิกํ	มีประการว่า “...” ดังนี้เป็นต้น
สมุฏฺฐิตา	ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว	นานปฺปการํ	มีประการต่าง ๆ
เต	เหล่านั้น	อนาจารํ	ซึ่งอนาจาร
(ภิกฺขู)	(อ.ภิกษุ ท.)	กโรนฺตา	กระทำอยู่
กิร	ได้ยินว่า	กุลทูสกกมฺมํ	ซึ่งกรรมแห่งภิกษุผู้ประทุษร้ายซึ่งตระกูล
กิญฺจาปิ	แม้โดยแท้, แม้ก็จริง	กตฺวา	กระทำแล้ว
อคฺคสาวกานํ	ของพระอัครสาวก ท.	ตโต	นั้น
สทฺธิวิหาริกา	[เป็น]สัทธิวิหาริก	(กมฺมโต)	(แต่กรรม)
อลชฺชิโน	[เป็น]ผู้ไม่มีความละอาย	อุปฺปนฺเนหิ	อันเกิดขึ้นแล้ว
ปจฺจเยหิ	ด้วยปัจจัย ท.	ตุมฺหากํ	ของเธอ ท.
ชีวิตํ	ซึ่งชีวิต	วจนํ	ซึ่งคำ
กปฺเปนฺตา	สำเร็จอยู่	เต	เหล่านั้น
ตํ	นั้น	(ภิกฺขู)	(ซึ่งภิกษุ ท.)

นาม	คำแปล	นาม	คำแปล
อาวาสำ	ซึ่งอาวาส	น	ไม่
เปสลานำ	ผู้มีศีลเป็นที่รัก	ปพฺพาชนียกมฺมำ	ซึ่งปัพพาชนียกรรม
ภิกฺขูนำ	แห่งภิกษุ ท.	โอวทนฺโต	ผู้กล่าวสอนอยู่
อนาวาสำ	[ให้เป็นที่]มิใช่ประเทศเป็นที่อาศัยอยู่	หิ	เพราะว่า
ปวตฺตึ	ซึ่งเรื่องอันเป็นไปทั่ว	อนุสาสนฺโต	ผู้ตามสอนอยู่, ผู้พร่ำสอนอยู่
สุตฺวา	ทรงสดับแล้ว, ฟังแล้ว	อปณฺฑิตานำ	ผู้มิใช่บัณฑิต
เตสำ	เหล่านั้น	(ชนานำ)	(ของชน ท.)
(ภิกฺขูนำ)	(แก่ภิกษุ ท.)	เอว	นั่นเทียว, เท่านั้น
ปพฺพาชนีย-กมฺมกรณตฺถาย	เพื่อประโยชน์แก่การกระทำซึ่งปัพพาชนียกรรม	อปฺปิโย	[เป็น]ผู้ไม่เป็นที่รัก
สปริวาเร	ผู้เป็นไปกับด้วยบริวาร	ปณฺฑิตานำ	ของบัณฑิต ท.
เทฺว	สอง	ปิโย	[เป็น]ผู้เป็นที่รัก
อคฺคสาวเก	ซึ่งพระอัครสาวก ท.	มนาโป	[เป็น]ผู้ยังใจให้เอิบอาบ
อามนฺเตตฺวา	ตรัสเรียกมาแล้ว	อิติ	ว่า...ดังนี้
สารีปุตฺตา	ดูก่อนสารีบุตรและโมคคัลลานะ ท.	อนุสนฺธึ	ซึ่งอนุสนธิ
เตสุ	เหล่านั้น[หนา]	ฆเฏตฺวา	ทรงสืบต่อ, ทรงสืบต่อแล้ว
(ภิกฺขูสุ)	(ในภิกษุ ท.)	ธมฺมำ	ซึ่งธรรม
เย	เหล่าใด	เทเสนฺโต	เมื่อทรงแสดง
(ภิกฺขู)	(อ.ภิกษุ ท.)	อิมำ	นี้

นาม	คำแปล	นาม	คำแปล
คาถำ	ซึ่งพระคาถา	ทูตำ	ซึ่งทูต
(โย)	(ใด)	วา	หรือ, หรือว่า
(ปุคฺคโล)	(อ.บุคคล)	สาสนำ	ซึ่งข่าวสาส์น
จ	ด้วย	เปเสนฺโต	ส่งไปอยู่
อสพฺภา	อันมิใช่ของสัตบุรุษ	สกึ	ครั้งเดียว, คราวเดียว
(ธมฺมา)	(จากธรรม)	อปิ	แม้
สตำ	ของสัตบุรุษ ท.	ปุนปฺปุนำ	บ่อย ๆ
โส	นั้น	โอวทนฺโต	กล่าวสอนอยู่
(ปุคฺคโล)	(อ.บุคคล)	เอว	นั่นเทียว
อสตำ	ของอสัตบุรุษ ท.	เอวำ	อย่างนี้
ตตฺถ	เหล่านั้น[หนา]	อกุสลธมฺมา	จากธรรมอันเป็นอกุศล
ปเทสุ	ในบท ท.	กุสลธมฺเม	ในธรรมอันเป็นกุศล
(ปทสฺส)	(แห่งบท)	อตฺโถ	อ.อรรถ
อุปฺปนฺเน	เกิดขึ้นแล้ว	เอวรูโป	ผู้มีอย่างนี้เป็นรูป
วตฺถุสฺมึ	ครั้นเมื่อเรื่อง	พุทฺธาทีนำ	มีพระพุทธเจ้าเป็นต้น
วทนฺโต	กล่าวอยู่	สปฺปุริสานำ	แห่งสัตบุรุษ ท.
อนุปฺปนฺเน	ไม่เกิดขึ้นแล้ว	เย	เหล่าใด
อยโส	อ.โทษมิใช่ยศ	(ชนา)	(อ.ชน ท.)
เต	แก่ท่าน	อทิฏฺฐธมฺมา	มีธรรมอันไม่เห็นแล้ว
-อิติอาทิวเสน	ด้วยอำนาจแห่งคำมีคำว่า “...” ดังนี้ เป็นต้น	วิติณฺณปรโลกา	มีโลกหน้าอันข้ามวิเศษแล้ว
อนาคตำ	อันไม่มาแล้ว	อามิสจกฺขุกา	ผู้เห็นแก่อามิส
วชฺชำ	ซึ่งโทษ	ชีวิตตฺถาย	เพื่อประโยชน์แก่ชีวิต
ทสฺเสนฺโต	แสดงอยู่	ปพฺพชิตา	บวชแล้ว
ปรมฺมุขา	ในที่ลับหลัง	เตสำ	เหล่านั้น

นาม	คำแปล	นาม	คำแปล
(ชนานำ)	(ของชน ท.)	(อริยผลานิ)	(ซึ่งอริยผล ท.)
อสตำ (ชื่อว่า)	ผู้เป็นอสัตบุรุษ	สารีปุตฺต-โมคฺคลฺลานา	อ.พระสารีบุตรและโมคคัลลานะ ท.
โอวาทโก	ผู้กล่าวสอน	ตตฺถ (ฐาเน)	(ในที่) นั้น
อนุสาสโก	ผู้ตามสอน, ผู้พร่ำสอน	คนฺตฺวา	ไปแล้ว
อมฺหากำ	ของข้าพเจ้า ท.	ภิกฺขู	ซึ่งภิกษุ ท.
อุปชฺฌาโย	[เป็น]อุปัชฌาย์	เตสุ	เหล่านั้น[หนา]
อาจริโย	[เป็น]อาจารย์	(ภิกฺขูสุ)	(ในภิกษุ ท.)
กสฺมา	เพราะเหตุไร	เอกจฺเจ	บางพวก
อมฺเห	ซึ่งข้าพเจ้า ท.	โอวาทำ	ซึ่งโอวาท
มุขสตฺตีหิ	ด้วยหอกคือปาก ท.	สมฺปฏิจฺฉิตฺวา	รับพร้อมแล้ว
วิชฺฌนฺตานำ	ผู้ทิ่มแทงอยู่	สมฺมา	โดยชอบ
เทสนาวสาเน	ในกาลเป็นที่สิ้นสุดลงแห่งเทศนา	ปพฺพาชนียกมฺมำ	ซึ่งปัพพาชนียกรรม
พหู	ผู้มาก	อิติ	ดังนี้แล
(ชนา)	(อ.ชน ท.)	(นิฏฺฐิตำ)	จบแล้ว
โสตาปตฺติผลาทีนิ	มีโสดาปัตติผลเป็นต้น		

ศัพท์กิริยาอาขยาต

อาขยาต	คำแปล	อาขยาต	คำแปล
(วุจฺจเต)	(จะกล่าว)	โอวเทยฺย	พึงกล่าวสอน
กเถสิ	ตรัสแล้ว, กล่าวแล้ว	อนุสาเสยฺย	พึงตามสอน, พึงพร่ำสอน
(โหนฺติ)	(ย่อมมี, ย่อมเป็น)	นิวาเรเย	พึงห้าม
อเหสุ	ได้มีแล้ว, ได้เป็นแล้ว	โอวทติ	ย่อมกล่าวสอน
โรเปนฺติ	ย่อมปลูก	สิยา	พึงมี, พึงเป็น
โรปาเปนฺติ	(ยังบุคคล) ย่อมให้ปลูก	อนุสาสติ	ย่อมตามสอน, ย่อมพร่ำสอน
อกำสุ	ได้กระทำแล้ว	นิวาเรยฺย	พึงห้าม
คจฺฉถ	จงไป	ปติฏฺฐาเปยฺย	พึงให้ตั้งอยู่
กโรนฺติ	ย่อมกระทำ	โอวทสิ	ย่อมกล่าวสอน
กโรถ	จงกระทำ	ปาปุณึสุ	บรรลุแล้ว, ถึงแล้ว
โอวทถ	จงกล่าวสอน	อนุสาสึสุ	ตามสอนแล้ว, พร่ำสอนแล้ว
อนุสาสถ	จงตามสอน, จงพร่ำสอน	วตฺตึสุ	ประพฤติแล้ว, เป็นไปแล้ว
โหติ	ย่อมมี, ย่อมเป็น	วิพฺภมึสุ	สึกแล้ว
อาห	ตรัสแล้ว, กล่าวแล้ว		

๓. สาระในเรื่อง

ผู้เป็นที่รักของสัตบุรุษ

พระพุทธภาษิต

“โอวเทยฺยานุสาเสยฺย อสพฺภา จ นิวารเย
สตํ หิ โส ปิโย โหติ อสตํ โหติ อปฺปิโย.”

คำแปล

“ผู้ใดโอวาทสั่งสอน ห้ามจากอกุศลกรรม (ความชั่ว)
ผู้นั้นย่อมเป็นที่รักของสัตบุรุษ แต่ไม่เป็นที่รักของอสัตบุรุษ.

อธิบายความ

สัตบุรุษ คือคนดี ย่อมพอใจในโอวาทอนุสาสน์ของผู้หวังดีต่อตน ไม่อิ่ม ไม่เบื่อ เหมือนมหาสมุทรไม่เบื่อด้วยน้ำ เขาพอใจในคำสุภาษิต ใครห้ามจากความชั่วได้รับความนิยมนับถือจากเขาเสมือนพี่ชาย มารดา บิดา หรือญาติที่สนิท แต่อสัตบุรุษคือคนชั่ว ย่อมไม่พอใจในโอวาท หรืออนุสาสน์เช่นนั้น คำสั่งสอนตักเตือนของบัณฑิต เมื่อตกไปถึงเขาแล้ว เป็นเสมือนตกลงไปในหิน หามีการดูดซึมแต่ประการใดไม่ นอกจากนี้เขายังจะโกรธเคืองคนที่ตักเตือนด้วยความหวังดีเสียอีก เขาอาจกระด้างเพราะมีทรัพย์ เพราะถือว่าตนมีความรู้ “เป็นผู้ใหญ่” แล้ว ไม่ควรที่ใครจะพึงว่ากล่าวตักเตือนเขา เขาทำตนเสมือนคนหนวกต่อคำตักเตือนของผู้หวังดี มีลักษณะโง่แกมหยิ่ง ประกอบด้วยมานะ (ความทะนงตน) และมักขะ (การลบหลู่คุณของผู้มีคุณ) อยู่ในนิสัยสันดาน คนเช่นนี้ย่อมจักต้องปรากฏด้วยกรรมของตนเอง หาความสุขความเจริญได้ยาก

พระอรรถกถาจารย์ อธิบายความแตกต่างของคำว่า โอวาทและอนุสาสน์ ไว้ดังนี้ :-

“เมื่อมีเรื่องเกิดขึ้นจึงกล่าวสอน เรียกว่า โอวาท, เมื่อยังไม่มีเหตุการณ์ ยังไม่มีเรื่องอะไร แต่กล่าวสอนเพื่อให้รู้ว่าอะไรควรเว้น อะไรควรทำ เรียกว่า อนุสาสน์ เป็นการชี้คุณ ชี้โทษให้เห็น เป็นการป้องกันไว้ก่อน, กล่าวต่อหน้า เรียกโอวาท, ส่งสาส์นไป เรียก อนุสาสน์, กล่าวคราวเดียว เรียกโอวาท, กล่าวบ่อย ๆ พร่ำสอน เรียกอนุสาสน์”

ทั้งโอวาทและอนุสาสน์มีความจำเป็นมากสำหรับพ่อแม่ ครูบาอาจารย์ การปลูกฝังลูกหรือลูกศิษย์ให้ดี พ่อแม่จะต้องหมั่นตักเตือนสั่งสอน ชี้โทษชี้คุณของการกระทำต่าง ๆ ปราศจากหลักอันนี้เสียแล้ว พ่อแม่ย่อมไม่ได้รับความนับถือจากลูก ครูอาจารย์ไม่ได้รับความเคารพยำเกรงจากศิษย์ ครูที่เป็นเสมือนเรือจ้างก็คือครูที่สอนแต่วิชาอย่างเดียว แต่ครูที่ปลูกฝังศิษย์ให้เป็นคนดี และมีวิชาความรู้ด้วยนั้น กลายเป็นปูชนียบุคคลของศิษย์ พระคุณของครูเช่นนี้ ย่อมสถิตสถาพรอยู่ในใจของศิษย์จนชีวิตหาไม่

พ่อแม่ต้องไม่กลัวลูกจะโกรธ ครูอาจารย์ต้องไม่กลัวศิษย์จะชัง ต้องพยายามทำหน้าที่ของตนไปจนสุดความสามารถ ควรโอวาทสั่งสอนอย่างไรก็ทำอย่างนั้น ควรลงโทษหรือให้รางวัล ก็ทำอย่างนั้นควรแก่กรณี แม้ลูกหรือศิษย์อาจไม่ค่อยพอใจในวันนี้ เพราะมิได้ประพฤติอะไรตามใจชอบ แต่เขาจะต้องรักในวันหน้าเมื่อเป็นผู้ใหญ่ขึ้นและระลึกถึงเรื่องเก่า ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวลาที่เขาต้องรับผิดชอบเข้าบ้าง

เมื่อบุคคลเป็นผู้ใหญ่ขึ้น ย่อมจะต้องใคร่ครวญย้อนหลังอยู่เสมอว่า ตนได้รับสิ่งใดจากใครมาบ้าง อันกลายมาเป็นความรู้ ความสามารถ ความดีงามอันตนได้เห็นอยู่ในปัจจุบัน เมื่อเขาพิจารณาเห็นแล้ว ย่อมนอบน้อมบูชาคุณของผู้ที่ได้ปลุกปั้นตนมาด้วยความเหนื่อยยากลำบาก การลงทุนอบรมสั่งสอนคนปลูกฝังลูกหรือศิษย์ จึงไม่เหนื่อยเปล่า นอกจากเป็นประโยชน์แก่ตัวเขาเองแล้ว ยังจะเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมคือประเทศชาติอีกด้วย

คนพาลเท่านั้น ที่เกลียดชังบัณฑิตผู้โอวาทสั่งสอนด้วยความหวังดี

(จากหนังสือธรรมบท ทางแห่งความดี เล่ม ๒ หน้า ๓๕ เรียบเรียงโดยอาจารย์วศิน อินทสระ)

๔. อัตถโยชนา

[การแปลโดยพยัญชนะและโดยอรรถ]

หลักการแปลขั้นพื้นฐาน ๒

แปลโดยพยัญชนะ

แปลตามรากของไวยากรณ์

แปลสำเนียงวิภัตติ

อ., ซึ่ง, ... / อยู่, ย่อม, จะ, แล้ว, ... ฯลฯ

กสฺสโก ทาตฺเตน วีหโย ลุนาติ.
อ.ชาวนา ย่อมเกี่ยว ซึ่งข้าว ท. ด้วยเคียว.

แปลโดยอรรถ

แปลจับเอาใจความของศัพท์

ไม่แปลสำเนียงวิภัตติ

อ., ซึ่ง, ... / อยู่, ย่อม, จะ, แล้ว ... ฯลฯ

กสฺสโก ทาตฺเตน วีหโย ลุนาติ.
ชาวนาใช้เคียวเกี่ยวข้าว

ท่องและแปล

๑. สตฺถา อิมำ ธมฺมเทสนำ กเถสิ.

๒. เทสนา กิฏาคิริสฺมึ สมุฏฺฐิตา.

๓. เต ภิกฺขู อคฺคสาวกานำ สทฺธิวิหาริกา โหนฺติ.

๔. ตุมฺเห เตสำ ภิกฺขูนำ ปพฺพาชนียกมฺมำ กโรถ.

๕. ตุมฺเห เต ภิกฺขู โอวทถ อนุสาสถ.

เรื่องภิกษุอัสสชิและปุนัพพสุกะ

อสฺสชิปุนพฺพสุกวตฺถุ.

อสฺสชิปุนพฺพสุกวตฺถุ อ.เรื่องแห่งภิกษุชื่อว่าอัสสชิและภิกษุชื่อว่าปุนัพพสุกะ (**มยา** อันข้าพเจ้า **วุจฺจเต** จะกล่าว).

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภภิกษุอัสสชิและปุนัพพสุกะ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ ว่า **“โอวเทยฺยานุสาเสยฺย”** เป็นต้น.

โอวเทยฺยานุสาเสยฺยาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต อสฺสชิปุนพฺพสุเก อารพฺภ กเถสิ.

สตฺถา อ.พระศาสดา **วิหรนฺโต** เมื่อประทับอยู่ **เชตวเน** ในพระวิหารชื่อว่าเชตวัน **อารพฺภ** ทรงปรารภ **อสฺสชิปุนพฺพสุเก** ซึ่งภิกษุชื่อว่าอัสสชิและภิกษุชื่อว่าปุนัพพสุกะ ท. **กเถสิ** ตรัสแล้ว **ธมฺมเทสนํ** ซึ่งพระธรรมเทศนา **อิมํ** นี้ **โอวเทยฺยานุสาเสยฺยาติ** ว่า **โอวเทยฺยานุสาเสยฺย** ดังนี้เป็นต้น.

ก็เทศนาตั้งขึ้นแล้วที่กิฏาคีรี.

เทสนา ปน กิฏาคิริสฺมึ สมุฏฺฐิตา.

ปน ก็ **เทสนา** อ.เทศนา **สมุฏฺฐิตา** ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว **กิฏาคิริสฺมึ** ในชนบทชื่อว่ากิฏาคีรี.

ดังได้สดับมา ภิกษุ ๒ รูป นั้น แม้เป็นสัทธิวิหาริกของพระอัครสาวก ก็จริง,

เต กิร กิญฺจาปิ อคฺคสาวกานํ สทฺธิวิหาริกา,

กิร ได้ยินว่า (**เทฺว ภิกฺขู** อ.ภิกษุ ท. สอง) **เต** เหล่านั้น **สทฺธิวิหาริกา** เป็นสัทธิวิหาริก **อคฺคสาวกานํ** ของพระอัครสาวก ท. (**โหนฺติ** ย่อมเป็น) **กิญฺจาปิ** แม้โดยแท้,

ถึงอย่างนั้น เธอก็กลายเป็นอลัชชี เป็นภิกษุชั่ว.

อลชฺชิโน ปน อเหสุ๋ ปาปภิกฺขู.

ปน ถึงอย่างนั้น (**เต เทฺว ภิกฺขู** อ.ภิกษุ ท. สอง เหล่านั้น) **อลชฺชิโน** เป็นผู้มีความละอายหามิได้ **ปาปภิกฺขู** เป็นภิกษุผู้ลามก **อเหสุ๋** ได้เป็นแล้ว.

อสฺสชิปุนพฺพสุกวตฺถุ.

ภิกษุ ๒ รูป นั้น เมื่ออยู่ที่กิฏาคีรี กับภิกษุ ๕๐๐ รูป ซึ่งเป็นบริวารของตน (ล้วน) เป็นผู้ชั่วช้า ...

เต ปาปเกหิ อตฺตโน ปริวาเรหิ ปญฺจหิ ภิกฺขุสเตหิ สทฺธึ กิฏาคิริสฺมึ วิหรนฺตา ...

(**เทฺว ภิกฺขู** อ.ภิกษุ ท. สอง) **เต** เหล่านั้น **วิหรนฺตา** อยู่อยู่ **กิฏาคิริสฺมึ** ในชนบทชื่อว่ากิฏาคีรี **สทฺธึ** กับ **ภิกฺขุสเตหิ** ด้วยร้อยแห่งภิกษุ ท. **ปญฺจหิ** ห้า **ปริวาเรหิ** ผู้เป็นบริวาร **อตฺตโน** ของตน **ปาปเกหิ** ผู้ลามก

ทำอนาจารหลายอย่างหลายประการ เป็นต้นว่า ปลูกต้นไม้กระถางเองบ้าง ใช้ให้เขาปลูกบ้าง

“มาลาวจฺฉํ โรเปนฺติปิ โรปาเปนฺติปีติอาทิกํ นานปฺปการํ อนาจารํ กโรนฺตา ...

กโรนฺตา กระทำอยู่ **อนาจารํ** ซึ่งอนาจาร **นานปฺปการ** อันมีประการต่าง ๆ **-อิติอาทิกํ** มีประการว่า (**เต เทฺว ภิกฺขู** อ.ภิกษุ ท. สอง เหล่านั้น) **โรเปนฺติปิ** ย่อมปลูก บ้าง (**ปุคฺคลํ** ยังบุคคล) **โรปาเปนฺติปิ** ย่อมให้ปลูก บ้าง **มาลาวจฺฉ** ซึ่งไม้ดอกและพุ่มดอกไม้ ดังนี้เป็นต้น

ทำกรรมแห่งภิกษุผู้ประทุษร้ายตระกูล เลี้ยงชีพด้วยปัจจัยอันเกิดแต่กรรมนั้น

กุลทูสกกมฺมํ กตฺวา ตโต อุปฺปนฺเนหิ ปจฺจเยหิ ชีวิตํ กปฺเปนฺตา ...

กตฺวา กระทำแล้ว **กุลทูสกกมฺมํ** ซึ่งกรรมแห่งภิกษุผู้ประทุษร้ายซึ่งตระกูล **กปฺเปนฺตา** สำเร็จอยู่ **ชีวิตํ** ซึ่งชีวิต **ปจฺจเยหิ** ด้วยปัจจัย ท. **อุปฺปนฺเนหิ** อันเกิดขึ้นแล้ว **ตโต** (**กมฺมโต** แต่กรรม) นั้น

ได้ทำอาวาสนั้น มิให้เป็นที่อยู่ แห่งพวกภิกษุ ผู้มีศีลเป็นที่รัก.

ตं อาวาสं เปสลานं ภิกฺขูนं อนาวาสं อกंสุ.

อกंสุ ได้กระทำแล้ว **อาวาสं** ซึ่งอาวาส **ตं** นั้น **อนาวาสं** ให้เป็นที่มิใช่ประเทศเป็นที่อาศัยอยู่ **ภิกฺขูนं** แห่งภิกษุ ท. **เปสลานं** ผู้มีศีลเป็นที่รัก

พระศาสดา ทรงสดับข่าวนั้นแล้ว ตรัสเรียกพระอัครสาวกทั้ง ๒ พร้อมด้วยบริวารมา เพื่อทรงประสงค์ทำปัพพาชนียกรรม แก่พวกภิกษุพวกนั้นแล้ว ตรัสว่า ...

สตฺถา ตं ปวตฺตึ สุตฺวา เตสं ปพฺพาชนียกมฺมกรณตฺถาย สปริวาเร เทฺว อคฺคสาวเก อามนฺเตตฺวา "คจฺฉถ สารีปุตฺตา ฯเปฯ มนาโปติ (วตฺวา) ...

สตฺถา อ.พระศาสดา **สุตฺวา** ทรงสดับแล้ว **ปวตฺตึ** ซึ่งเรื่องอันเป็นไปทั่ว **ตं** นั้น **อามนฺเตตฺวา** ตรัสเรียกมาแล้ว **อคฺคสาวเก** ซึ่งพระอัครสาวก ท. **เทฺว** สอง **สปริวาเร** ผู้เป็นไปกับด้วยบริวาร **ปพฺพาชนียกมฺมกรณตฺถาย** เพื่อประโยชน์แก่การกระทำซึ่งปัพพาชนียกรรม (**ภิกฺขูนं** แก่ภิกษุ ท.) **เตสं** เหล่านั้น (**วตฺวา** ตรัสแล้ว) **อิติ** ว่า ...

อสฺสชิปุนพฺพสุกวตฺถุ.

“สารีบุตรและโมคคัลลานะ เธอพากันไปเถิด,

คจฺฉถ สารีปุตฺตา,

สารีปุตฺตา ดูก่อนสารีบุตรและโมคคัลลานะ ท. (**ตุมฺเห** อ.เธอ ท.) **คจฺฉถ** จงไป,

ในภิกษุเหล่านั้น เหล่าใด ไม่เชื่อฟังคำ ของเธอ,

เตสุ เย ตุมฺหากํ วจนํ น กโรนฺติ,

(**ภิกฺขูสุ** ในภิกษุ ท.) **เตสุ** เหล่านั้น หนา (**ภิกฺขู** อ.ภิกษุ ท.) **เย** เหล่าใด **น กโรนฺติ** ย่อมไม่กระทำ **วจนํ** ซึ่งคำ **ตุมฺหากํ** ของเธอ ท.,

จงทำปัพพาชนียกรรม แก่ภิกษุเหล่านั้น;

เตสํ ปพฺพาชนียกมฺมํ กโรถ.

(**ตุมฺเห** อ.เธอ ท.) **กโรถ** จงกระทำ **ปพฺพาชนียกมฺมํ** ซึ่งปัพพาชนียกรรม (**ภิกฺขูนํ** แก่ภิกษุ ท.) **เตสํ** เหล่านั้น,

ส่วนเหล่าใด เชื่อฟังคำ,

เย ปน กโรนฺติ,

ปน ส่วนว่า (**ภิกฺขู** อ.ภิกษุ ท.) **เย** เหล่าใด **กโรนฺติ** ย่อมกระทำ,

จงว่ากล่าว พร่ำสอน ภิกษุเหล่านั้น,

เต โอวทถ อนุสาสถ.

(**ตุมฺเห** อ.เธอ ท.) **โอวทถ** จงกล่าวสอน **อนุสาสถ** จงตามสอน (**ภิกฺขู** ซึ่งภิกษุ ท.) **เต** เหล่านั้น,

ธรรมดาผู้ว่ากล่าวสั่งสอน ย่อมไม่เป็นที่รัก ของผู้ที่มิใช่บัณฑิตเท่านั้น,

โอวทนฺโต หิ อนุสาสนฺโต อปณฺฑิตานเมว อปฺปิโย โหติ,

หิ เพราะว่า (**ปุคฺคโล** อ.บุคคล) **โอวทนฺโต** ผู้กล่าวสอนอยู่ **อนุสาสนฺโต** ผู้ตามสอนอยู่ **อปฺปิโย** เป็นผู้ไม่เป็นที่รัก (**ชนานํ** ของชน ท.) **อปณฺฑิตานเมว** ผู้มิใช่บัณฑิตนั่นเทียว **โหติ** ย่อมเป็น,

แต่เป็นที่รักที่ชอบใจ ของบัณฑิตทั้งหลาย" ดังนี้แล้ว

ปณฺฑิตานํ ปน ปิโย โหติ มนาโปติ *(วตฺวา)* **...**

ปน แต่ว่า (**ปุคฺคโล** อ.บุคคล **โอวทนฺโต** ผู้กล่าวสอนอยู่ **อนุสาสนฺโต** ผู้ตามสอนอยู่ **โส** นั้น) **ปิโย** เป็นผู้เป็นที่รัก **มนาโป** เป็นผู้ยังใจให้เอิบอาบ **ปณฺฑิตานํ** ของบัณฑิต ท. **โหติ** ย่อมเป็น (อิติ) *ดังนี้* ...

อสฺสชิปุนพฺพสุกวตฺถุ.

เมื่อจะทรงสืบอนุสนธิแสดงธรรม จึงได้ตรัสพระคาถานี้ว่า :-

อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต เมื่อ - ทรงสืบต่อ ซึ่งอนุสนธิ - แสดง ซึ่งธรรม **อาห** ตรัสแล้ว **คาถํ** ซึ่งพระคาถา **อิมํ** นี้ **อิติ** ว่า

"ผู้ใดพึงว่ากล่าว พึงสอน และพึงห้าม จากธรรม
ของอสัตบุรุษ, ผู้นั้นแล ย่อมเป็นที่รักของสัตบุรุษ
ทั้งหลาย, ไม่เป็นที่รักของพวกอสัตบุรุษ."

"โอวเทยฺยานุสาเสยฺย อสพฺภา จ นิวารเย
สตํ หิ โส ปิโย โหติ อสตํ โหติ อปฺปิโยติ."

(**โย ปุคฺคโล** อ.บุคคล ใด) **โอวเทยฺย (จ)** พึงกล่าวสอน (ด้วย)
อนุสาเสยฺย (จ) พึงตามสอน (ด้วย)
อสพฺภา (ธมฺมา) นิวารเย จ พึงห้าม (จากธรรม) อันมิใช่ของสัตบุรุษ ด้วย **โส หิ** (**ปุคฺคโล** อ.บุคคล) นั้นแล **ปิโย** เป็นที่รัก **สตํ** ของสัตบุรุษ ท. **โหติ** ย่อมเป็น (**โส ปุคฺคโล** อ.บุคคล นั้น) **อปฺปิโย** เป็นผู้ไม่เป็นที่รัก **อสตํ** ของอสัตบุรุษ ท. **โหติ** ย่อมเป็น (อิติ) ดังนี้

แก้อรรถ

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า โอวเทยฺย ความว่า

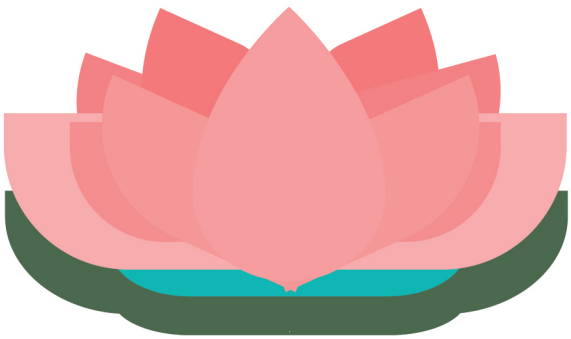
ตตฺถ โอวเทยฺยาติ *[อุปฺปนฺเน ฯเปฯ อนุสาเสยฺย] **(อิติ อตฺโถ)**

(**อตฺโถ** อ.อรรถ **อิติ** ว่า...) *[อุปฺปนฺเน ฯเปฯ อนุสาเสยฺย] (...ดังนี้) **ตตฺถ** (**ปเทสุ** ในบท ท.) เหล่านั้นหนา (**ปทสฺส** แห่งบท) **โอวเทยฺยาติ** ว่า **โอวเทยฺย** ดังนี้.

เมื่อเกิดเรื่องขึ้นแล้ว จึงกล่าว ชื่อว่า ย่อมโอวาท,

***อุปฺปนฺเน วตฺถุสฺมึ วทนฺโต โอวทติ นาม,**

วตฺถุสฺมึ ครั้นเมื่อเรื่อง **อุปฺปนฺเน** เกิดขึ้นแล้ว, (**ปุคฺคโล** อ.บุคคล) **วทนฺโต** กล่าวอยู่ **โอวทติ นาม** ชื่อว่า ย่อมกล่าวสอน,

อสฺสชิปุนพฺพสุกวตฺถุ.

เมื่อยังไม่เกิดเรื่อง ชี้โทษอันยังไม่มาถึง ด้วยสามารถเป็นต้นว่า แม้โทษจะพึงมีแก่ท่าน” ดังนี้ ชื่อว่า ย่อมอนุศาสน์;

อนุปฺปนฺเน วตฺถุสฺมึ “อยโสปิ เต สิยาติอาทิวเสน อนาคตํ วชฺชํ ทสฺเสนฺโต อนุสาสติ นาม,

วตฺถุสฺมึ ครั้นเมื่อเรื่อง **อนุปฺปนฺเน** ไม่เกิดขึ้นแล้ว, (**ปุคฺคโล** อ.บุคคล) **ทสฺเสนฺโต** แสดงอยู่ **วชฺชํ** ซึ่งโทษ **อนาคตํ** อันไม่มาแล้ว **-อิติอาทิวเสน** *ด้วยสามารถแห่งคำมีคำว่า...* **อยโสปิ** แม้ อ.โทษมิใช่ยศ **สิยา** พึงมี **เต** แก่ท่าน *...ดังนี้เป็นต้น* **อนุสาสติ นาม** ชื่อว่า ย่อมตามสอน,

กล่าวต่อหน้า ชื่อว่า ย่อมโอวาท,

สมฺมุขา วทนฺโต โอวทติ นาม,

(**ปุคฺคโล** อ.บุคคล) **วทนฺโต** กล่าวอยู่ **สมฺมุขา** ในที่ต่อหน้า **โอวทติ นาม** ชื่อว่า ย่อมกล่าวสอน,

ส่งทูตหรือสาส์นไปในที่ลับหลัง ชื่อว่า ย่อมอนุศาสน์.

ปรมฺมุขา ทูตํ วา สาสนํ วา เปเสนฺโต อนุสาสติ นาม,

(**ปุคฺคโล** อ.บุคคล) **เปเสนฺโต** ส่งไปอยู่ **ทูตํ** วา ซึ่งทูต หรือ **สาสนํ วา** หรือว่า ซึ่งข่าวสาส์น **ปรมฺมุขา** ในที่ลับหลัง **อนุสาสติ นาม** ชื่อว่า ย่อมตามสอน,

แม้กล่าวคราวเดียว ชื่อว่า ย่อมโอวาท,

สกึ วทนฺโตปิ โอวทติ นาม,

(**ปุคฺคโล** อ.บุคคล) **วทนฺโตปิ** แม้กล่าวอยู่ **สกึ** คราวเดียว **โอวทติ นาม** ชื่อว่า ย่อมกล่าวสอน,

กล่าวบ่อย ๆ ชื่อว่า ย่อมอนุศาสน์.

ปุนปฺปุนํ วทนฺโต อนุสาสติ นาม,

(**ปุคฺคโล** อ.บุคคล) **วทนฺโต** กล่าวอยู่ **ปุนปฺปุนํ** บ่อย ๆ **อนุสาสติ นาม** ชื่อว่า ย่อมตามสอน,

อีกอย่างหนึ่ง กำลังโอวาท นั่นแล ชื่อว่า อนุศาสน์ พึงกล่าวสั่งสอนอย่างนี้ด้วยประการฉะนี้.

โอวทนฺโตเอว วา อนุสาสติ นามาติ เอวํ โอวเทยฺย อนุสาเสยฺย *(อิติ อฏฺโ).*

วา อีกอย่างหนึ่ง (**ปุคฺคโล** อ.บุคคล) **โอวทนฺโตเอว** กล่าวสอนอยู่นั่นเทียว **อนุสาสติ นาม** ชื่อว่า ย่อมตามสอน, (**ปุคฺคโล** อ.บุคคล) **โอวเทยฺย** พึงกล่าวสอน **อนุสาเสยฺย** พึงตามสอน **เอวํ** อย่างนี้ **อิติ** ด้วยประการฉะนี้
(ดังนี้) (ในบท ท.) เหล่านั้นหนา (แห่งบท) ว่า โอวเทยฺย ดังนี้เป็นต้น

อสฺสชิปุนพฺพสุกวตฺถุ.

บทว่า **อสฺพภา** ความว่า พึงห้ามจากอกุศลธรรม พึงให้ตั้งอยู่ ในกุศลธรรม.

อสพฺภาติ อกุสลธมฺมา นิวาเรยฺย กุสลธมฺเม ปติฏฺฐาเปยฺยาติ อตฺโถ.

อตฺโถ อ.อรรถ **อิติ** ว่า **นิวาเรยฺย** พึงห้าม **อกุสลธมฺมา** จากธรรมอันเป็นอกุศล **ปติฏฺฐาเปยฺย** คือว่า พึงให้ตั้งอยู่เฉพาะ **กุสลธมฺเม** ในธรรมอันเป็นกุศล ดังนี้ (**ปทสฺส** แห่งบท) **อสพฺภาติ** ว่า **อสพฺภา** ดังนี้

บทว่า **สตํ** ความว่า

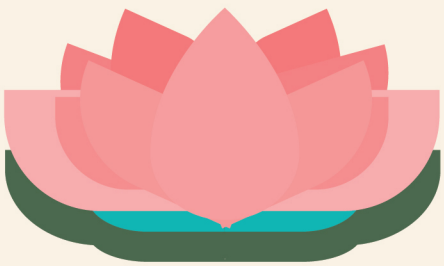
สตนฺติ **[โส เอวรูโป ปุคฺคโล ฯเปฯ อปฺปิโย โหตีติ]* **(อตฺโถ).**

(**อตฺโถ** อ.อรรถ) **อิติ** ว่า **[โส เอวรูโป ปุคฺคโล ฯเปฯ อปฺปิโย โหติ]* ดังนี้ (ปทสฺส แห่งบท) **สตนฺติ** ว่า **สตํ** ดังนี้

บุคคลเห็นปานนี้นั้น ย่อมเป็นที่รัก แห่งสัตบุรุษทั้งหลาย มีพระพุทธเจ้าเป็นต้น,

***โส เอวรูโป ปุคฺคโล พุทฺธาทีนํ สปฺปุริสานํ ปิโย โหติ,**

ปุคฺคโล อ.บุคคล **โส** นั้น **เอวรูโป** คือว่า ผู้มีอย่างนี้เป็นรูป **ปิโย** เป็นผู้เป็นที่รัก **สปฺปุริสานํ** ของสัตบุรุษ ท. **พุทฺธาทีนํ** มีพระพุทธเจ้าเป็นต้น **โหติ** ย่อมเป็น,

ชนเหล่าใดที่ไม่เห็นธรรม มีปรโลกอันข้ามล่วงแล้ว ผู้เห็นแก่อามิส บวชเพื่อประโยชน์แก่การเลี้ยงชีพ

เย ปน อทิฏฺฐธมฺมา วิติณฺณปรโลกา อามิสจกฺขุกา ชีวิตตฺถาย ปพฺพชิตา,

ปน ส่วนว่า (**ชนา** อ.ชน ท.) **เย** เหล่าใด **อทิฏฺฐธมฺมา** เป็นผู้มีธรรมอันไม่เห็นแล้ว **วิติณฺณปรโลกา** เป็นผู้มีโลกหน้าอันข้ามวิเศษแล้ว **อามิสจกฺขุกา** เป็นผู้เห็นแก่อามิส (**หุตฺวา** เป็น) **ปพฺพชิตา** บวชแล้ว **ชีวิตตฺถาย** เพื่อประโยชน์แก่ความเป็นอยู่,

แต่ผู้ว่ากล่าวผู้สั่งสอนนั้น ย่อมไม่เป็นที่รัก แห่งพวกที่ไม่เห็นธรรม มีปรโลกอันข้ามล่วงแล้ว ผู้เห็นแก่อามิส บวชเพื่อประโยชน์ แก่การเลี้ยงชีพเหล่านั้น ชื่อว่า อสัตบุรุษ ผู้ทิ่มแทงด้วยหอกคือปากอย่างนี้ว่า “ท่าน ไม่ใช่พวกอุปัชฌาย์ อาจารย์ ของพวกเรา, ว่ากล่าวพวกเราทำไม ?”

เตสํ อสตํ โส โอวาทโก อนุสาสโก “น ตฺวํ อมฺหากํ อุปชฺฌาโย, น อาจริโย, กสฺมา อมฺเห โอวทสีติ เอวํ มุขสตฺตีหิ วิชฺฌนฺตานํ อปฺปิโย โหตีติ. (อตฺโถ)

(**ปุคฺคโล** อ.บุคคล) **โอวาทโก** ผู้กล่าวสอน **อนุสาสโก** ผู้ตามสอน **โส** นั้น **อปฺปิโย** เป็นผู้ไม่เป็นที่รัก (**ชนานํ** ของชน ท.) **เตสํ** เหล่านั้น **อสตํ** ชื่อว่า ผู้เป็นอสัตบุรุษ **วิชฺฌนฺตานํ** ผู้ทิ่มแทงอยู่ **มุขสตฺตีหิ** ด้วยหอกคือปาก ท. **เอวํ** อย่างนี้ **อิติ** ว่า “(**ตฺวํ** อ.ท่าน) **อุปชฺฌาโย** เป็นอุปัชฌาย์ **อมฺหากํ** ของข้าพเจ้า ท. (**อสิ** ย่อมเป็น) **น** หามิได้, (**ตฺวํ** อ.ท่าน) **อาจริโย** เป็นอาจารย์ (**อมฺหากํ** ของข้าพเจ้า ท.) (**อสิ** ย่อมเป็น) **น** หามิได้, (**ตฺวํ** อ.ท่าน) **โอวทสิ** ย่อมกล่าวสอน **อมฺเห** ซึ่งข้าพเจ้า ท. **กสฺมา** เพราะเหตุไร ดังนี้ **โหติ** ย่อมเป็น ดังนี้

[(ปทสฺส แห่งบท) สตนฺติ ว่า สตฺ ดังนี้]

อสฺสชิปุนพฺพสุกวตฺถ

ในเวลาจบเทศนา ชนเป็นอันมาก บรรลุอริยผลทั้งหลาย มีโสดาปัตติผลเป็นต้นแล้ว.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปุณึสุ.

เทสนาวสาเน ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (**ชนา** อ.ชน ท.) **พหู** ผู้มาก **ปาปุณึสุ** บรรลุแล้ว (**อริยผลานิ** ซึ่งอริยผล ท.) **โสตาปตฺติผลาทีนิ** มีโสดาปัตติผล เป็นต้น

ฝ่ายพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ ไปที่กิฏาคีรีนั้น ว่ากล่าวสั่งสอนภิกษุเหล่านั้นแล้ว.

สารีปุตฺตโมคฺคลฺลานาปิ ตตฺถ คนฺตฺวา เต ภิกฺขู โอวทึสุ อนุสาสึสุ.

สารีปุตฺตโมคฺคลฺลานาปิ แม้ อ.พระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ ท. **คนฺตฺวา** ไปแล้ว **ตตฺถ** (**ฐาเน** ในที่) นั้น **โอวทึสุ** กล่าวสอนแล้ว **อนุสาสึสุ** ตามสอนแล้ว **เต ภิกฺขู** ซึ่งภิกษุ ท. เหล่านั้น

ในภิกษุเหล่านั้น บางพวก ก็รับโอวาท ตั้งใจประพฤติปฏิบัติ, บางพวกก็สึกไป, บางพวกต้องปัพพาชนียกรรม ดังนี้แล.

เตสุ เอกจฺเจ โอวาท สมฺปฏิจฺฉิตฺวา สมฺมา วตฺตึสุ, เอกจฺเจ วิพฺภมึสุ, เอกจฺเจ ปพฺพาชนียกมฺมํ ปาปุณึสูติ.

(**ภิกฺขูสุ** ในภิกษุ ท.) **เตสุ** เหล่านั้น หนา (**ภิกฺขู** อ.ภิกษุ ท.) **เอกจฺเจ** บางพวก **สมฺปฏิจฺฉิตฺวา** รับพร้อมแล้ว **โอวาทํ** ซึ่งโอวาท **วตฺตึสุ** ประพฤติแล้ว **สมฺมา** โดยชอบ, (**ภิกฺขู** อ.ภิกษุ ท.) **เอกจฺเจ** บางพวก **วิพฺภมึสุ** สึกแล้ว, (**ภิกฺขู** อ.ภิกษุ ท.) **เอกจฺเจ** บางพวก **ปาปุณึสุ** ถึงแล้ว **ปพฺพาชนียกมฺมํ** ซึ่งปัพพาชนียกรรม **อิติ** ดังนี้แล.

เรื่องภิกษุอัสสชิและปุนัพพสุกะ จบ.

อสฺสชิปุนพฺพสุกวตฺถุ.

อสฺสชิปุนพฺพสุกวตฺถุ อ.เรื่องแห่งภิกษุชื่อว่าอัสสชิและภิกษุชื่อว่าปุนัพพสุกะ (**นิฏฺฐิตํ** จบแล้ว).

หลักการแปล ๘ ประการ

๑. อาลปนะ

ภิกฺขุ ดูก่อนภิกษุ, **อุปาสก** ดูก่อนอุบาสก, **อุปาสิเก** ดูก่อนอุบาสิกา / **ภนฺเต** ข้าแต่ท่านผู้เจริญ, **อาวุโส** ดูก่อนท่านผู้มีอายุ,

๒. นิบาตต้นข้อความ / กาลสัตตมี

สเจ ถ้าว่า, **อาม** ครับ, **กิร** ได้ยินว่า, **หิ** ก็จริงอยู่ ดังจะกล่าวโดยพิสดาร, **จ, ปน** ก็แต่ว่า, / **เอกทิวสํ** ในวันหนึ่ง, **อถ** ครั้งนั้น

๓. ประธาน

ปุริโส อ.บุรุษ, **ปุริสา** อ.บุรุษ ท., **ตฺวํ** อ.ท่าน, **ตุมฺเห** อ.ท่าน ท., **อหํ** อ.เรา, **มยํ** อ.เรา ท.

๔. บทขยายประธาน

มหนฺโต ผู้ประเสริฐ, **สพฺโพ** ทั้งปวง, **โส** นั้น, **อยํ** นี้ / **อุปาสกสฺส** ของอุบาสก, **มยฺหํ** ของเรา / **สาวตฺถิยํ** ในเมืองสาวัตถี

๕. กิริยาในระหว่าง, ประโยคแทรก

กิริยาที่ลง **อนฺต มาน ปัจจัย** มีลิงค์ วิภัตติ และวจนะ เหมือนประธาน เช่น **คจฺฉนฺโต** ไปอยู่ / **ตุน ตฺวา** และ **ตฺวาน** ปัจจัย เช่น **คนฺตฺวา** ไปแล้ว /
ครั้นเมื่อเดือนที่หนึ่ง ก้าวล่วงแล้ว

๖. บทขยายกิริยาในระหว่าง

บทนามที่อยู่ข้างหน้าและเกี่ยวเนื่องกับกิริยาในระหว่าง เช่น มนุสฺสา **ภิกฺขูนํ ภิกฺขุ** ทตฺวา วนฺทึสุ. อ.มนุษย์ ท. ถวายแล้ว **ซึ่งภิกษา แก่ภิกษุ ท.** ไหว้แล้ว.

๗. กิริยาคุมพากย์

กิริยาอาขยาต เช่น **คจฺฉติ** ย่อมไป / **กิริยากิตก์** ที่ลง **ต, อนีย, ตพฺพ** เช่น **คโต** ไปแล้ว, / **นิบาต กิริยาบท** เช่น **อลํ** สมควร, **อตฺถิ** มีอยู่, **ลพฺภา** พึงถูกได้, **สกฺกา** อาจ

๘. บทขยายกิริยาคุมพากย์

บทนามที่อยู่ข้างหน้าและเกี่ยวเนื่องกับกิริยาคุมพากย์ เช่น **เอวํ** สตฺถา **เตสํ ภิกฺขูนํ ธมฺมํ** เทเสสิ. อ.พระศาสดา ทรงแสดงแล้ว **ซึ่งธรรม แก่ภิกษุ ท. เหล่านั้น** อย่างนี้

ข้อควรทราบ

ในการแปลประโยคสั้น ๆ ประโยคท้องเรื่อง หรือประโยคท้องนิทาน ต้องแปลไปตามลำดับตั้งแต่หมายเลข **ที่ ๑** ถึง **ที่ ๘**, หมายเลขใด ไม่มีอยู่ ในประโยคนั้น ๆ ให้แปลข้ามไปในหมายเลขรอง ๆ ได้ ยกเว้น หมายเลข **ที่ ๓** คือ **ประธาน** กับ **ที่ ๗** คือ **กิริยาคุมพากย์** ถึงแม้จะไม่มีในประโยคก็ต้องเติมเข้ามาในเวลาแปล จะแปลข้ามไปไม่ได้ (ถ้าเป็นประโยคลิงคัตถะ ไม่มีกิริยาคุมพากย์)

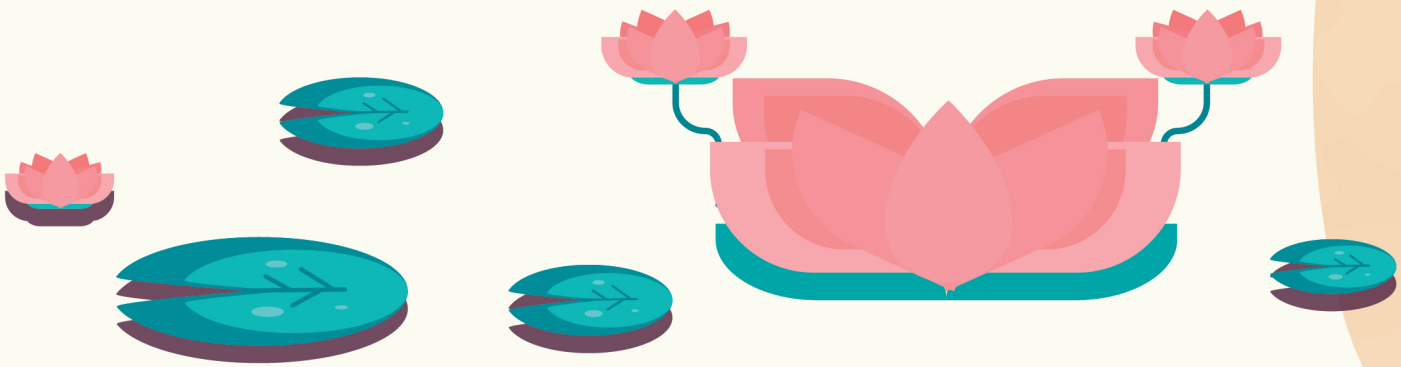
ตัวอย่าง

อาลปนะ	**ประธาน**	ขยายกิริยาในระหว่าง	กิริยาในระหว่าง
๑อาวุโส	๒**(ตุมฺเห)**	๔อิมํ ทนฺตกฏฺฐํ	๓ขาทิตฺวา

๑ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ๒**อ.ท่าน ท.** ๓เคี้ยวแล้ว ๔ซึ่งไม้ชำระฟัน นี้

ขยายกิริยาในระหว่าง	กิริยาในระหว่าง	ขยายกิริยาคุมพากย์	**กิริยาคุมพากย์**
๖มุขํ	๕โธวิตฺวา	๘อิมํ ปิณฺฑปาตํ	๗**ปริภุญฺชถ**

๕บ้วนแล้ว ๖ซึ่งปาก ๗**จงฉัน** ๘ซึ่งบิณฑบาต นี้

จงแปลเป็นไทย

๑. อาม อุปาสกา **(อหำ)** **คนฺตฺวา** สตฺถารำ **วนฺทิสฺสามิ.**

๒. อยำ **ธมฺมกถิโก** อาปตฺตึ **อาปชฺชมาโนปิ** น **ชานาติ.**

๓. อถ **สตฺถา** อปริมาเณ พุทฺธวิสเย **ฐตฺวา** ธมฺมเทสนำ **อารภิ.**

๔. อาจริย มยฺหำ **โทโส นตฺถิ.**

๕. ภนฺเต **เทวทตฺโต** กิร ตุมฺหากำ ทสฺสนตฺถาย **อาคจฺฉติ.**

ข้อควรทราบ

วนฺทิสฺสามิ - จักถวายบังคม, จักไหว้, **อาปชฺชมาโน** - ต้องอยู่, **ชานาติ** - ย่อมรู้, **อปริมาเณ** - ไม่มีประมาณ, **พุทฺธวิสเย** - ในวิสัยของพระพุทธเจ้า, **ฐตฺวา** - ทรงตั้งอยู่แล้ว, **อารภิ** - ทรงเริ่มแล้ว, เริ่มแล้ว, **โทโส** - โทษ, **ตุมฺหากำ** - ซึ่งพระองค์, ซึ่งท่าน, **ทสฺสนตฺถาย** - เพื่อประโยชน์แก่การเฝ้า (การเห็น), **อาคจฺฉติ** - ย่อมมา

๕. อ่าน สวด พูด บาลี

[ฝึกอ่าน สวด พูด บาลี ในเรื่อง ให้ถูกอักขระวิธี สำเนียง ทำนอง]

อสฺสชิปุนพฺพสุกวตฺถุ.

“**โอวเทยฺยานุสาเสยฺยา**ติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต อสฺสชิปุนพฺพสุเก อารพฺภ กเถสิ.

เทสนา ปน กิฏาคิริสฺมึ สมุฏฺฐิตา. เต กิร กิญฺจาปิ อคฺคสาวกานํ สทฺธิวิหาริกา, อลชฺชิโน ปน อเหสุ๎ ปาปภิกฺขู. เต ปาปเกหิ อตฺตโน ปริวาเรหิ ปญฺจหิ ภิกฺขุสเตหิ สทฺธึ กิฏาคิริสฺมึ วิหรนฺตา มาลาวจฺฉํ โรเปนฺติปิ โรปาเปนฺติปีติอาทิกํ นานปฺปการํ อนาจารํ กโรนฺตา กุลทูสกกมฺมํ กตฺวา ตโต อุปฺปนฺเนหิ ปจฺจเยหิ ชีวิตํ กปฺเปนฺตา ตํ อาวาสํ เปสลานํ ภิกฺขูนํ อนาวาสํ อกํสุ. สตฺถา ตํ ปวตฺตึ สุตฺวา เตสํ ปพฺพาชนียกมฺมกรณตฺถาย สปริวาเร เทฺว อคฺคสาวเก อามนฺเตตฺวา “คจฺฉถ สารีปุตฺตา, เตสุ เย ตุมฺหากํ วจนํ น กโรนฺติ, เตสํ ปพฺพาชนียกมฺมํ กโรถ, เย ปน กโรนฺติ, เต โอวทถ อนุสาสถ, โอวทนฺโต หิ อนุสาสนฺโต อปณฺฑิตานเมว อปฺปิโย โหติ, ปณฺฑิตานํ ปน ปิโย โหติ มนาโปติ อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

“โอวเทยฺยานุสาเสยฺย　　อสพฺภา จ นิวารเย

สตํ หิ โส ปิโย โหติ　　อสตํ โหติ อปฺปิโยติ.

ตตฺถ “**โอวเทยฺยา**ติ อุปฺปนฺเน วตฺถุสฺมึ วทนฺโต โอวทติ นาม, อนุปฺปนฺเน วตฺถุสฺมึ, อยโสปิเต สิยาติอาทิวเสน อนาคตํ วชฺชํ ทสฺเสนฺโต อนุสาสติ นาม, สมฺมุขา วทนฺโต โอวทติ นาม, ปรมฺมุขา ทูตํ วา สาสนํ วา เปเสนฺโต อนุสาสติ นาม, สกึ วทนฺโตปิ โอวทติ นาม, ปุนปฺปุนํ วทนฺโต อนุสาสติ นาม, โอวทนฺโตเอว วา อนุสาสติ นามาติ เอวํ โอวเทยฺย อนุสาเสยฺย. **อสพฺภา**ติ อกุสลธมฺมา นิวาเรยฺย กุสลธมฺเม ปติฏฺฐาเปยฺยาติ อตฺโถ. **สตนฺ**ติ โส เอวรูโป ปุคฺคโล พุทฺธาทีนํ สปฺปุริสานํ ปิโย โหติ, เย ปน อทิฏฺฐธมฺมา วิติณฺณปรโลกา อามิสจกฺขุกา ชีวิตตฺถาย ปพฺพชิตา, เตสํ อสตํ โส โอวาทโก อนุสาสโก “น ตฺวํ อมฺหากํ อุปชฺฌาโย, น อาจริโย, กสฺมา อมฺเห โอวทสีติ เอวํ มุขสตฺตีหิ วิชฺฌนฺตานํ อปฺปิโย โหตีติ.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปุณึสุ.

สารีปุตฺตโมคฺคลฺลานาปิ ตตฺถ คนฺตฺวา เต ภิกฺขู โอวทึสุ อนุสาสึสุ. เตสุ เอกจฺเจ โอวาทํ สมฺปฏิจฺฉิตฺวา สมฺมา วตฺตึสุ, เอกจฺเจ วิพฺภมึสุ, เอกจฺเจ ปพฺพาชนียกมฺมํ ปาปุณึสูติ.

อสฺสชิปุนพฺพสุกวตฺถุ.

๖. ฝึกทำปัญหา

[ปัญหาเก่า (บาลีสนามหลวง) - ปัญหาใหม่ (แบบฝึกหัด)]

แบบฝึกหัด

แปล มคธเป็นไทย

จงแปลมคธเป็นไทย โดยพยัญชนะ ให้ถูกต้อง

๑. “โอวเทยฺยานุสาเสยฺยาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต อสฺสชิปุนพฺพสุเก อารพฺภ กเถสิ.

.....

.....

๒. เทสนา ปน กิฏาคิริสฺมึ สมุฏฺฐิตา.

.....

.....

๓. เต กิร กิญฺจาปิ อคฺคสาวกานํ สทฺธิวิหาริกา, อลชฺชิโน ปน อเหสุ ปาปภิกฺขู.

.....

.....

จงแปลมคธเป็นไทย โดยอรรถ ให้ถูกต้อง

๔. เต ปาปเกหิ อตฺตโน ปริวาเรหิ ปญฺจหิ ภิกฺขุสเตหิ สทฺธึ กิฏาคิริสฺมึ วิหรนฺตา “มาลาวจฺฉํ โรเปนฺติปิ โรปาเปนฺติปีติอาทิกํ นานปฺปการํ อนาจารํ กโรนฺตา กุลทูสกกมฺมํ กตฺวา ตโต อุปฺปนฺเนหิ ปจฺจเยหิ ชีวิตํ กปฺเปนฺตา ตํ อาวาสํ เปสลานํ ภิกฺขูนํ อนาวาสํ อกํสุ.

.....

.....

.....

.....